

dena, má jaksí vnitřní tendenci se nejen udržovati, nýbrž se ještě zevšeobecňovati a zostřovati, poněvadž se dožaduje pak ochrany jedno průmyslové odvětví za druhým.

Na konec dochází k tomu, že ochranná cla navzájem se vyvažující neprospívají technickému a hospodářskému pokroku, nýbrž způsobují stagnaci.

II. Ochranná cla bývají ve svém účinku zesilována nebo oslabována diferencováním sazeb železničních a j. surogáty celní ochrany (veterinářskými a pod. opatřeními) a poněvadž se vyměřují ne dle hodnoty, nýbrž podle množství zboží, jsou tím méně účinná, čím výše stoupají ceny zboží a čím menší zlomek tedy tvoří clo v úhrnné ceně prodejní. Proto se nejnověji a zvláště v poválečné době tuzemská výroba dle potřeby chrání kontingentováním dovozu místo cla, které sice cenu zboží cizího zvyšuje, kvantum dovozní však nechává nedotčeno.

Ve sporu o svobodu tržební či o clo ochranné běží v jádře o dva různé názory světové, o dva principy o sobě stejně oprávněné: princip světohospodářské dělby práce a princip hospodářské soběstačnosti jednotlivých hospodářství národních. Svobodná soustava má na zřeteli zájmy spotřebitelstva a přítomnosti, soustava ochranná zájmy vyrabitelstva a budoucnosti, svobodná tržba klade důraz na samostatnost a samozodpovědnost individua, ochranná soustava na hospodářskou soběstačnost a nezávislost národa, v jejímž zájmu spotřebitelstvu oběti ukládá. Proti zásadním stoupecům tržební svobody s jedné a stoupecům bezpodmínečného zachování nebo trvání určitých výrobních odvětví a určitých forem hospodářských (na př. řemesla) s druhé strany, je snad stále nejsprávnější stanovisko těch, kdož činí otázku, která z obou soustav je dočasně pro národ výhodnější, závislou na poměrech země a doby.

§ 27. Účinky cel na ceny zboží a na finance státní.

I. Jest přímo účelem cel buď zvýšiti ceny zboží, buď poskytnouti nového zdroje příjmům státním. Obojí účinek dlužno přesně odlišovati. Pokud jde o působení cel na ceny zboží, finanční clo zdražuje výrobek zpravidla o plnou svoji hodnotu (přesunuje se tedy plně na tuzemského spotřebitele), leda že by

je za zvláštní tržební konjunktury (zvlášt' naléhavé nabídky zboží) nesli zahraniční dodavatelé.*)"

Ochranné clo zdražuje na tuzemském trhu výroby, ukládá spotřebitelům oběti v zájmu zachování či povznesení národní produkce. Liberální škola vypočítávala, že tyto oběti jsou úměrné celní sazbě za veškeré zboží spotřebované v tuzemsku. Předpokládala tedy, že clo dochází v cenách produktů vždy plného výrazu. Avšak není-li trh prodavači monopolicky ovládán, nezdražuje ochranné clo vždycky v tuzemsku výrobek o plný svůj obnos. Tak zejména nese clo obchodník (dovozce), je-li obnos cla tak nízký, že vedle rozmanitých časových a místních fluktuací cenových je bez významu. Druhdy, zvl. vyrábí-li se v tuzemsku největší část tuzemské spotřeby a je-li nabídka chráněného produktu v tuzemsku hojná a neorganizovaná, nedopouští ani soutěž mezi tuzemskými výrobci samými, aby bylo tuzemské ochranné clo plně přesunuto na domácí spotřebitele. Je-li však nabídka v tuzemsku proti dané spotřebě poměrně skrovná a jsou-li dotyčné průmyslové výroby v tuzemsku zkartelovány a sdostatek mocny, vymohou si cla i nad potřebu vlastní ochrany, aby pak pomocí kartelů a podobných úmluv ceny zboží pro domácí konsum zvyšovaly a za to tím levněji, oproti jiné konkurenci, mohly nabízet zboží na trhu zahraničním (d u m p i n g s y s t e m). Dovoz chráněného zboží do země je pak skrovný, finanční výnos cla nepatrný, ceny zboží pro spotřebitele a tím přímo či nepřímo i pro stát**) převysoké a příplatek, jež takto domácí spotřebitelé platí kartelovému průmyslu clem chráněnému ve zvýšených cenách zboží, má toliko účinek, že pak může tím levněji od nich nakupovati cizina, podobně jako když stát z výtěžku tuzemské spotřební daně platí průmyslu vývozní prémii, o něž pak exportéři snižují zcela nebo částečně cenu výrobku do ciziny (dříve rakouský cukr v Anglii). Je-li ono clem chráněné zboží surovinou či polotovarem pro jinou výrobu exportu schopnou, tedy se

---

*) Když při americkém Dingleyově tarifu Spojené Státy zavedly přírůžku na importovaný cukr ve výši vývozní premie poskytnuté evropskému cukru, platily vlastně finanční clo státy cukr exportující; dávaly do r. 1902 vývozní premii a celní pokladna Unie brala o to vyšší clo.

**) P ř í m o, je-li stát objednavatelem chráněných výrobků, n e p ř í m o, zdražují-li vysoké ceny těchto produktů (jakožto surovin a polotovarů nebo výrobních pomůcek, nebo potravin a pod.) jiné výrobky a výkony státu potřebné.

celním zdražením suroviny či polotovaru (železo!) na domácím trhu znesnadňuje i export tuzemských tovarů do ciziny.

Jsou-li naopak zahraniční výrobci odkázáni na odbyt svého zboží v tuzemsku clem chráněného, nemohou přesunovati cla na tuzemského konsumenta ve zvýšené ceně, nýbrž naopak musí se, aby své dělnictvo a kapitály plně zaměstnali, spokojiti při nezvýšených cenách menším ziskem, dodávati tedy do chráněných států levněji, takže pak ochranné clo působí nikoliv zdražení cen v tuzemsku, nýbrž snížení cen na trhu světovém — clo tedy nese zahraniční producent.

II. Cla, finanční i ochranná, poskytují státům novodobým poměrně velmi vysokých a ustavičně rostoucích výnosů i stala se již nepostrádatelným jejich zdrojem finančním. Dlužno však připomenouti:

1. Finanční cla na zboží vyráběné jen v cizině nebo sice na druhy zboží vyráběné i v tuzemsku, zde však spotřební daní podrobené, dávají zpravidla mnohem větší výtěžek než cla pouze ochranná.*)

2. Finanční cla spolu se cly na ostatní potraviny a požívatinu vyráběné v tuzemsku a zpravidla nezdaněné spotřební daní (obilí, mouka, tuky, dobytek a maso, sýr a máslo, rýže) i ochranná cla na jiné statky hustě potřebované (látky bavlněné a vlněné a pod.) zatěžují převážně předměty denní spotřeby mass obyvatelstva a doléhají tedy na domácnosti s nízkými důchody mnohem tíže, než na vrstvy střední a zámožnější.**)

3. Kdežto výnos cel finančních připlývá úplně pokladně státní, platí při clech pouze ochranných spotřebitelstvo — za předpokladu, že cena zboží v tuzemsku stoupne o plný obnos cla — ve zvýšené ceně zboží, vedle dávky státu, též po případě

*) Vyšetřovací komise svolaná r. 1840 v Anglii před zrušením cel obilních zjistila, že největšího výnosu poskytovala cla na několik málo předmětů (cukr, čaj, tabák, líhové nápoje, kávu a kakao, jiné osadní zboží a jižní plodiny, pak dříví a obilí, pak bavlnu, vlnu a lůj a konečně na některé produkty živočišné — máslo, vejce a kůže — a na oleje i semena), kdežto massa cel ochranných byla finančně bez významu; přechod k tržební svobodě a pouhým cílům finančním předpokládal tedy finančně pouze náhradu za výnos cel na obilí, dříví a některé suroviny.

**) Průměrné zatížení obyvatelstva cly (zvl. na nezbytné nebo hromadně spotřebovávané předměty konsumpční) historickým vývojem (zejm. od zavádění celní protekce a zvyšování finančních cel) v posledním půlstoletí ustavičně stoupá (v Německu v l. 1871-5 až 1911 z 2.87 M na 11.82 M na 1 obyv.).

ještě větší obnos ve prospěch tuzemských producentů.*) Finanční cla i zdražovací účinky cel ochranných způsobují tedy tak nepoměrné zatížení tříd s nižšími důchody, že proti němu není požadovaná značná progresse u daní přímých leč pouze vyrovnáním nerovností vznikající spotřebním přetížáním a číselně vypočítatelné.

4. Vysoká cla přívozní na předměty z bytné potřeby a tedy na »pružnou spotřebu« mohou způsobiti úbytek konsumpce a tedy finanční neúspěch, vysoká cla na nezbytné předměty a tedy na nepružnou spotřebu obmezují konsumpci zbytných statků**) a snižují tudíž i výtěžek cel na statky tyto uložených.***)

5. Vysoká přívozní cla vůbec jsou podnětem (a premií) k podloudnictví.

6. Ochranná cla — a podobně i finanční — mají též silný význam politický. Oslabují obchod s cizinou, tvoří v tuzemsku úzké vztahy hospodářské, jichž by bez cel nebylo, utužují národněhospodářskou solidaritu a tvoří ze státu — podobně jako nepřímé daně — jednotný hospodářský obvod, v kterém se provádí národní dělba práce dle nejprůzumnějších podmínek výrobních. Výtěžky cel, plynouce státu trvale, na základě autonomního tarifu jednou vydaného nebo na základě dlouhodobých smluv tarifních, uvolňují vládu od povolovacího daňového práva parlamentu. V dobách stavovských výsad daňových cla (jako i vnitřní akcízy), zatěžující všechno obyvatelstvo uvnitř státu bez rozdílu, bývala druhdy jediným prostředkem, jímž privilegované vrstvy přispívaly k úhradě potřeb státních.

*) Pro ochranná cla obilní počítal Philippovich, že při zdražení cen pšenice a žita (dle poměrů v r. 1910) ochranným clem i jen o 5 K na 1 metr. centu v Rakousku připadalo z 31 mil. q obilí na trh příštího a tedy úhrnem o 155 mil. zdraženého pokladně státní pouze clo ze 3.3 mil. q (tedy asi 20 mil. K), kdežto všechn ostatní obnos připlýnul producentům, zvl. větším, v Rakousku a v Uhrách (Uhry vyvezly k nám r. 1910 15.2 mil. q pšenice a žita i mouky z nich přepočtené na obilí); zaplatili jim tedy naši konsumentí v ceně zvýšené clem alespoň více o 76 mil. K.

**) Po zavedení mírnějších obilních cel v Německu za Capriviho stoupl výtěžek cel z kávy, čaje, kaka, petroleje, tabáku.

***) Táž spojitost je i ohledně vnitřních daní spotřebních a cel.